

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2018»
XIII Халықаралық ғылыми конференциясы

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XIII Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2018»

The XIII International Scientific Conference
for Students and Young Scientists
«SCIENCE AND EDUCATION - 2018»

12th April 2018, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2018»
атты XIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2018»**

**PROCEEDINGS
of the XIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2018»**

2018 жыл 12 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2018» атты студенттер мен жас ғалымдардың XIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2018» = The XIII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2018». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2018. – 7513 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-997-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-997-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2018

Адами капитал - интеллект, денсаулық, білім, сапалы өнімді жұмыс және өмір сүру сапасы. Адами капиталдың жоғары болуындағы негізгі фактор – білім. Еліміздің болашағының жарқын болуы, мәңгілік ел болуымыз жоғары білім мен біліктілікке ие азаматтардың қолында. ХХІ ғасыр - ғылым мен білімнің ғасыры екендігі мәлім. Қазақстанның адами әлеуетін одан әрі дамытудың кілті біздің әрқайсымыздың адами әлеуетімізге тікелей байланысты екенін түсіну болып табылады. Сондықтан өз әлеуетімізді дамыту сөзсіз жеке табысқа ғана емес, сонымен қатар біздің еліміздің адам дамуының индексінің жоғары құндылығына алып келеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Добрынин А.И., Дятлов С.А., Цыренова Е.Д. Человеческий капитал в транзитивной экономике: формирование, оценка, эффективность использования. - СПб.: Наука, 1999.
2. <http://mz.gov.kz/kk/pages/kazakstan-respublikasynyn-prezidenti-n-nazarbaevty-n-kazakstan-halkyna-zholdauy-2018-zhylgy-0> ҚР денсаулық сақтау министрлігінің ресми сайты.
3. <https://camonitor.kz/30772-pochemu-ves-chelovecheskogo-kapitala-v-kazahstane-neznachiteln.html> статья «Почему вес человеческого капитала в Казахстане незначителен?»
4. Ваганян О.Г. Управление формированием и развитием интеллектуального капитала коммерческих организаций // Автореферат на соискание ученой степени кандидата экономических наук. - М., 2008.
5. Данные Всемирного банка // <http://alternatio.org/articles/item/4681>.
6. <https://egemen.kz/article/adami-kapital> «Адами капитал» мақаласы.
7. Исабеков Б.Н. Человеческий капитал. Учебное пособие.- Астана, 2018.- 128 с.
8. Кармазина Ю А адами капиталға инвестициялар ретінде білім беру // Жас ғалым. - 2014 ж. - №7. - Р. 349-351. - URL <https://moluch.ru/archive/66/11040/>
9. The state program of the development of education of RK on 2011-2012. Almaty, 2011;
10. Есимжанова С.Р. Сб. трудов Межд. науч. конф. «Человеческий капитал в Казахстане: состояние и перспективы роста», Ч.1, С.63-67, Астана, 2013.

ӘОЖ 338.48(574.1)

МАҢҒЫСТАУ ОБЛЫСЫНДАҒЫ ТУРИЗМ ӘЛЕУЕТІНІҢ ДАМУЫ

Ізімбердиева Ақтоты Қадырбекқызы, Аблаева Гүлмира Жоламанқызы

aktoty_98@mail.ru; zholamankyzy@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Экономика факультеті «Менеджмент» мамандығының 2-курс студенттері, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Онаева Б.Т.

Бүгінгі таңдағы халықаралық экономикадағы туризм саласы – аса өзекті және болжамды салалардың бірі, кейбір елдерде туризм мемлекет табысының бірден-бір көзі болып табылады. Әлемдік туристік ұйымның болжамы бойынша, Қазақстан тұрақты туризмді дамыту үшін болашағы бар елдер қатарында. Барлық туристік нарықта Қазақстанның табиғатына, табиғи ресурстарына және ұлттық мәдениетіне үлкен қызығушылық білдіреді. Қазақстандағы туристік саланы дамытуда үлкен мүмкіндігі бар аймақ – Маңғыстау облысы.

Маңғыстау жері – бұл ежелгі өркениет елі, 11 мың тарихи ескерткіш мемлекеттің қорғауына алынған археологиялық қорық, ашық аспан астындағы мұражай. Ерекше діни ғимараттар мен Бекет-Ата, Шақпақ-Ата, Шопан-Ата, Масат-Ата мешіттерінің өлкесі, оларға

тек Қазақстаннан ғана емес, сондай-ақ Түрікменстаннан, Өзбекстаннан, Ресей мен Кавказдан, Иран мен Түркиядан сиынушылар үздіксіз ағылуда.

Маңғыстау жерінің тумасы жазушы Әбіш Кекілбайұлы Маңғыстауды "Ұйқыдағы аруға" теңеген. Сонымен қатар ғарыштан түсірілген сурттерде Маңғыстау түбегінің контуры жас келіншектің профиліне ұқсайды[1].

Бұл жер шөл даланың керемет ландшафтарының барлық түрін, қарт Каспийдің көкшіл суы мен шексіз құмды жағажайын, көшпелі сәулет өнерінің жарқын да, қайталанбастай үлгілерін, қазақтың алғашқы қауымдық дәстүрлі мәдениетін өзіне сіңіріп алған. Маңғыстауда туризмді дамытудың басым бағыттарының бірі – өлкенің экономикасын дамыту. Бүгінгі таңда осы сала қызметін тұтынушылардың әлемдік нарығында облыстың туристік ресурстарын белсенді насихаттаудың аса өзекті мәселелерін қарастыру қажет.

Маңғыстау облысын туризм орталығына айналдыру қажеттігі мәселесін 2016 жылы Ақтау қаласына келген іскерлік сапарында елбасымыз Н.Ә.Назарбаев айтқан болатын. Ол үшін облыстағы туристік фирмалар арасында көрсетілетін қызмет сапасы мен бағасы жағынан бәсекелестіктің болуы, басқа елдер сияқты туристерді облыс ішінде тарта біліп, шетелге шыққанша өзіміздің елімізде-ақ саяхат жасауға болатындығын көрсете білу қажет. Қазір Маңғыстау облысын алып қарасақ кіру туризміне қарағанда шығу туризмінің басымдығы көрсетілген (1 диаграмма) [2].

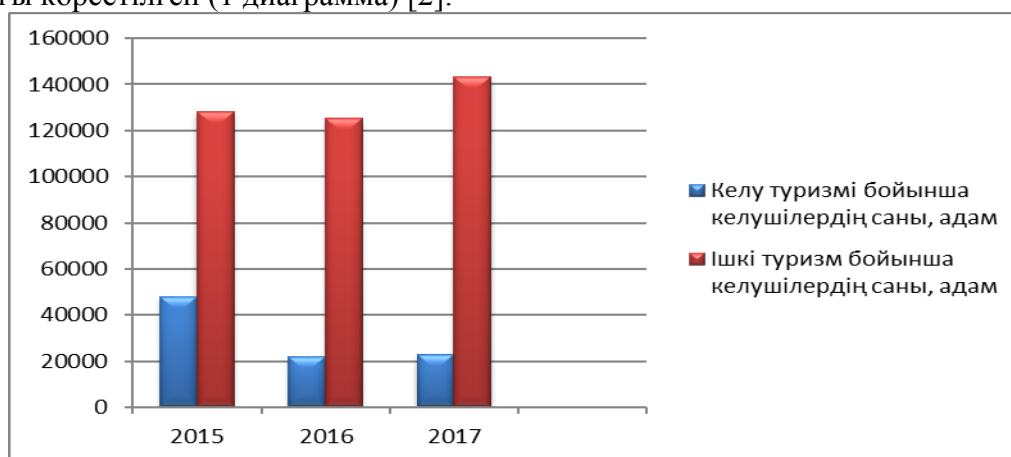

Диаграмма-1 – Маңғыстау облысындағы келу және ішкі туризм бойынша келушілер саны

Маңғыстау облысындағы туризмді дамытудағы негізгі кедергі мәселелерді атап өтсек:

- Әлемдік нарықтағы баға тұрақсыздығы;
- Жұмыссыздық деңгейі;
- Білікті мамандардың жетіспеушілігі;
- Бағдарламалардың дұрыс орындалмауы және сапасыз іске асырылуы;
- Инфрақұрылым дамуының төмендігі;
- Маркетингтік саясаттың даму төмендігі;

Осы мәселелерді жою мақсатында бірнеше бағдарламалар, іс-шараларды жүзеге асыру қабылданған болатын. Туризм индустриясы комитетінің төрайымы Мурзамадиева М.С. ханымның сөзіне сүйенсек, Маңғыстау облысындағы Кендірлі демалыс орнын Қазақстанның батыс аймағындағы туристік орталығына айналдырумен қатар, Маңғыстау әлемдік нарықтағы туристік сектордың маңызды бөлігін жаулап алу тиіс екендігін атап өткен болатын.

Маңғыстау облысының болашағы мұнда туризм саласын дамытуға тікелей байланысты болып келеді. Сондықтан қазір аймақта осы бағытта үлкен жұмыстар жасала бастады. Облыс әкімі Тоғжанов Ералы Лұқпанұлы айтқандай, «Болашақта Маңғыстау тек мұнайымен ғана емес, заманауи туристік кешендерімен де мақтанатын болады», Облыс әкімінің тапсырмасына сәйкес, туризм басқармасымен Маңғыстау облысында туристік саланың ағымдағы жағдайын талдау бойынша жұмыстар жүргізілді. Талдаудың нәтижесінде туризмді дамыту бойынша мемлекеттік органдардың басты жоспарлары ұсынылып, туризмді дамыту бойынша 2018 жылға арналған облыс әкімінің іс-қимыл бағдарламасы дайындалды. Облыс

әкімі Тоғжанов Е.Л.: «Жалпы алғанда, туризм аймақтың экономикасын дамытуда маңызды рөл атқарады. Маңғыстау туристік жобаларына ерекше назар аудару қажет екендігі атап өтілді. Осы бағытта жұмыс істеу үшін жан-жақты көзқарас қажет. Сонымен қатар, Маңғыстау климаттық және табиғи ерекшеліктерге ғана ие емес. Сонымен қатар аймақта рухани туризмді дамытудың барлық алғышарттары бар. Маңғыстау - ашық аспан астындағы мұражай».

Бүгінгі таңда туризм саласын дамыту бойынша институт «Кендірлі» демалыс аймағын дамытудың 2020 жылға дейінгі бірізді жоспарын жасады. Болашақ демалыс аймағының сыртқы инженерлік инфрақұрылымын жасау үшін арнайы жобалар жасалып, оларды іске асыруға қатысты шаралар қолға алынды. Сонымен қатар туризм саласын дамыту жоспары барысында облыс орталығы Ақтау қаласын дамытудың да негізгі жоспары әзірленген.

Сондай-ақ облыстағы транзиттік, көліктік-логистикалық және инфрақұрылымдық, сервистік әлеуеті де өте мол болып келеді. Облыстың құрлықта және теңізде бірнеше мемлекетпен шектесуінен басқа, облыс аумағымен «ТРАСЕКА» және «Теріскей-Оңтүстік» атты Шығыс Еуропа мен Орталық Азия және Солтүстік Еуропаны Парсы шығанағы елдерімен байланыстыратын екі халықаралық жол торабы өтеді. Осы транзиттік әлеуетті тиімді пайдалану үшін бүгінгі таңда облыс аумағында жүк тасудағы арақашықтықты азайту мақсатында біршама инфрақұрылымдық жобалар іске асырылуда. Мысалы, жақында пайдалануға берілген «Өзен-Түркіменстанның мемлекеттік шекарасы» атты теміржол учаскесі Қазақстанды және бізбен бірге Қытай, Ресей және Беларусь елдерін Парсы шығанағы, Иранның теңіз порттарымен байланыстырады. Қазақстан және Түркіменстан Президенттері салтанатпен ашқан жаңа теміржол учаскесі еліміздің экономикалық байланыстарының күшеюіне, экспорттық әлеуеттің артуына жол ашып отыр. Сарапшылар бұл жол айрығының жылдық тауар айналымы 8-10 млн тоннаға жете алады деген болжам айтуда.

Осы секілді қазір салына бастаған «Жезқазған-Бейнеу» теміржолының құрылысы да Қазақстанның орталығы мен батыс өңірлерінің тікелей байланысына жол ашады деп болжанған. Бұл жол салынып біткен кезде Қазақстанның кез келген нүктесінен Ақтау портына дейінгі қашықтық ең кемінде 600 шақырымға қысқаратын болады. Яғни кез келген тауардың бір тоннасының тасымалдау құны кемі 600-750 теңгеге төмендейді. Ал бұл тасымалданатын тауардың бәсекелестікке қабілеттілігін арттырып, соның нәтижесінде Қытай, Еуропа және Кавказ елдері арасындағы жүк айналымының 50 пайызына дейін осы жолға қарай тартады деген болжам бар.

Жалпы сомасы 900 млн. Теңге болатын 12 жобаны жүзеге асыру жоспарланып отыр. Отандық және шетелдік туроператорлармен ынтымақтастық туралы 34 келісім жасалды. Осының барлығы аймақтың туристік әлеуетін дамытуға бағытталған. Маңғыстауға туристердің келуін арттыру. Өткен жылы шетел туристерінің саны 37% -ға дейін өсті, ал отандық туристер саны 9% -ға жетті.

Аймақтағы туризмді дамыту мәселелерінің негізгі қаупі - бәсекелестіктің өсуі. Бұл қатер бәсекелестердің күшті маркетингтік стратегиясымен қиындай түседі. Екінші жағымсыз фактор - халықтың төлем қабілеттілігінің төмендеуі, бұл Маңғыстау облысының қызметтеріне деген сұраныстың төмендеуіне әкеледі. Қорғаудың негізгі бағыты - мақсатты сегменттерді бөлу, жаңа нарықты дамыту.

Дамудың негізгі бағыттары:

- Сервистік технологияларды жетілдіру;
- Арнайы туристік аймақтарды дамытудың мемлекеттік саясаты;
- Қазіргі заманғы технологияларды пайдалану.

Маңғыстау облысының бәсекеге қабілеттілігіне әсер ететін маңызды фактор - қолайлы экономикалық жағдай, қауіпсіздіктің жоғары деңгейі және рекреациялық ресурстардың болуы.

Маңғыстау облысы мен Ақтау бүкіл Қазақстаннан келген туристер үшін тартымды демалыс орны болу үшін барлығын қажет етеді. Бірақ әртүрлі себептер бойынша қаладағы туристердің басым бөлігі қалауларынан алыстау болып келеді.

Облыста бірқатар бәсекелестік артықшылықтар бар:

1. Бірегей табиғи нысандар: Қарақия ойысы. Ақтаудан Қарақия ойысына дейінгі бір күндік саяхат әлемде үшінші орынға ие (теңіз деңгейінен 132 м төмен).
2. Бірегей мәдениет объектілері: Маңғыстау жері - ежелгі өркениеттің, археологиялық қорықтың, ашық мұражайдың мемлекеті, онда 11 мың тарихи ескерткіш мемлекеттің қамқорлығына алынған және жартасқа салынған мыңдаған суреттердің елі.
3. Теңізде теңіз жағалауы демалысын дамыту: Каспий теңізінің жағалауында, Маңғыстау облысының Кендірлі ауданында жағажай демалысын дамыту үшін тамаша жағдайлар бар, жазғы температура + 45 ° С-қа (кейде көп) дейін жетеді және жағажай маусымы мамырдан қыркүйекке дейін созылады.
4. Көршілес елдерге қол жеткізу: Каспий теңізіндегі Ақтау порты Қазақстанды Ресей, Түркменстан, Әзірбайжан және Иран порттарымен байланыстырады.

Маңғыстау облысында туризмді табысты дамыту үшін бірқатар шаралар қажет:

1. Туристік саланы мемлекеттік қолдау, әсіресе курорттық аймақтарды дамыту, туристік аймақтарды кешенді дамыту;
2. Қонақ үй, инфрақұрылым объектілерін дамыту, ойын-сауық мекемелері, жол инфрақұрылымы және т.б. ;
3. Туризмнің әр түріне және туристік бағаға туристік өнімдердің жаңа түрлерін дамыту;
4. Маңғыстау облысының табиғи сұлулығын және мәдени ерекшеліктерін қамтитын турларды дамыту.
5. Каспий аймағының барлық елдерін тартатындай Ақтауды халықаралық бизнес-жиналыстық орталық ретінде орналастыру.

Жалпы алғанда, макроэкономика туристік қызмет нарығының өсуі үшін қолайлы, бірақ экономикалық саладағы (дағдарыстағы) өзгерістер арзан сегменттің қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған жеткізуді өзгертуді талап етуі мүмкін.

Маңғыстау облысының бәсекеге қабілеттілігіне әсер ететін маңызды фактор - қолайлы экономикалық жағдай.

Елдің жоғары бәсекеге қабілеттілігі табиғи рекреациялық ресурстардың болуымен байланысты: жылы теңіз, ұзақ маусымдық маусым, қолайлы климат. Қазіргі уақытта Маңғыстау облысының демалыс және ойын-сауық үшін рекреациялық туризм орталығы ретінде қалыптасты.

Осылайша қорытындылай келе Маңғыстау облысының туризм саласы дамудың алғашқы кезеңіне келеді. Маңғыстау туризмі ішкі және сыртқы базаларда демалу орны ретінде танылып отыр. Барлық жан-жақты талдаудың шешімі бойынша Маңғыстау облысы сұлу табиғаты және мәдени жағдайы мен халықаралық туризмде басқа елдермен бәсекелесе алады. Бүгінгі таңда Маңғыстау облысының туризмінің дамуы алдағы жылдарға жоспарланып отыр. Маңғыстау облысы осы уақытқа дейін мұнай өнеркәсібімен танылып келсе, ендігі кезекте болашақта туризм орталығы ретінде танылмақ. Жалпы қазіргі таңда туристік мәжілістерде, Қазақстан атынан «Кендірлі» демалыс орны танылып отыр. Ұшан-теңіз көгілдір теңіздер, көкөрай шалғын, өзен, көлдер, құрақ, шөл мен құмда өскен ну сексеуіл, ну орман, сан алуан түрлі өсімдіктер, Маңғыстау облысындағы барлық ескерткіштер бүкіл ел үшін аса маңызды да құнды дерек көздері болып табылады.

Мемлекетіміздегі туризмнің интенсивті дамуын тежеп, оның толық әлеуетіне жетуді төмендететін мәселелерді болдырмау мақсатында бірнеше келесідей ұсыныстар бар: бақылаушы органдардың қатысуы арқылы мәселелерді талдау бойынша конференциялар мен семинарлар өткізіп тұру; инфрақұрылымды дамыту және оның халықаралық стандарттарға сай болуы үшін қажетті жұмыстар жүргізу, жұмыста ұсынылған бағыттар бойынша тиімді маркетингтік саясатты жүргізу; қандай деңгейде болмасын жаңа технологияларды және идеяларды жүзеге асырудан бас тартпау.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. <https://kk.wikipedia.org/wiki/>
2. <http://mangystau.gov.kz/>
3. Мазбаев О., Асубаев Б., Тоқпанов Е. Туризм және өлкетану негіздері: Оқу құралы. - Астана: Фолиант, 2013. - 152 б.